

Nyttige og skadelige Dyr.

Naar man inddeler Dyrene i de nyttige og de skadelige, faa bør det vel erindres, at denne Inddeling foretages af Mennesket, og at den altsaa kun tager Hensyn til, hvorvidt Dyrene befordre eller hindre den Virksomhed, som Menneskene have at udøve paa et givet Sted og til en given Tid. I øde Egne, hvor Sagt endnu er en tynd, omflakkende Befolknings Hovederhverv, blive alle planteædende, spiselige Dyr nyttige, og de Dyr, hvis Skind kunne bruges til Klæder eller have Bærde som Peltsværk, maa henregnes til samme Klasse. Skadelige blive kun de kjødædende Dyr, som dels formindste Antallet af de spiselige Dyr, og dels kunne være farlige for Mennesket. Hvor Agerdyrkning er Hovedsagen, blive de planteædende Dyr skadelige, saavel som de Kjødædere, der ere stærke og glubste nok til at binde an med Husdyrene, eller endog med Mennesket selv. Saaledes ville, selv om Sagen opfattes fra Menneskets ensidige Standpunkt, kun meget faa Dyr kunne siges at være ubetinget skadelige, ligesom ogsaa forholdsvis faa kunne henregnes til de ubetinget nyttige. En nordamerikansk Peltsjæger vil ganske vist ikke indrømme, at Odderen er skadelig, hvorimod den, der ejer kunstmæssig anlagte Fiske-damme, betragter den som sin argeste Fjende. Men dersom Dyrene fik almindelig Stemmeret til at afgjøre, i hvilken af de nævnte Klasser de skulde sættes, vilde der opstaa en fuld-

stændig Forvirring. Ræven vilde have Mennesket og Hunden fatte blandt de stadelige Dyr, og hele Museslægten blandt de nyttige, og vilde for de sidstnævntes Bedkommende blive kragtig understøttet af en Hærskare af Fugle. Spætterne vilde paastaa, at alle Insekter, hvis Larver leve imellem Ved og Bark, bør tages under særlig Bestyttelse, og saaledes vilde der opstaa en forfærdelig Mængde af Bota, idet man forøvrigt kun kunde gjøre Regning paa, at en virkelig Majoritet vilde slutte sig til Get, nemlig det — „Mennesket er et stadeligt Dyr.“ — Heldigvis for Mennesket have de andre levende Væsener ikke faaet Stemmeret, og man bekymrer sig ikke det allermindste om deres Mening, men holder Dom over dem efter Godt- befindende, saa vidt som Magten til at erkevere Dommen strækker til. Det er nemlig langtfra, at vort Herredømme over de levende Væsener naaer til dem alle, og navnlig have vi blandt Insekterne mange Fjender, overfor hvilke vi ere fuldkommen magtesløse. Den Lov, hvorefter vort Godtbefindende retter sig, er dog ikke konstant; den dannes efter Tid og Sted, og forandres efter de vejlende Forhold, men den burde tillige altid indrettes efter vor Fornuft og være uafhængig af de menneskelige Passioner.

En Betingelse, for at den Nytte eller Skade, som Dyrene kunne forarsage Mennesket, kan have væsentlig Betydning, er, at de findes i et forholdsvis betydeligt Antal, saa at den Virksomhed, hvoraf Nyttens og Skadens, de kunne foranledige, er afhængig, kan blive følelig. Hærfuglen er saaledes ifølge dens Levemaade ganske afgjort nyttig, men da den er meget sjælden, uagtet den ganske vist ikke er bleven efterstræbt af Mennesker, er dens Indflydelse paa Insekternes Talrigheid ganske uden Betydning. Saaledes forholder det sig ogsaa med Ellekragen, der maaste slet ikke i vor Tid forekomme paa de danske Øer. Jeg har i det mindste ikke seet den siden 1834. Brokfuglene, der for omtrent 40 Aar siden vare saa hyppige, at man paa en Efteraarsdag blot behøvede at gaa ud paa Fællederne ved Kjøbenhavn for at se Tusinder af dem flyve i Flokke, ere nu saa

sjældne paa Øerne, at der kan hengaa Aar, uden at man seer en Gnest, og det er først i Danmarks far west, hinsides Viborg og Skive, at talrige Flokke af denne Fugl endnu kunne træffes. For Størstedelen af Landet er den Nytte, som Brokfuglen gjorde i tidligere Tider ved at fortære Larver paa den pløjede Agerjord, ophævet ved Fuglens Forsvinden, der ganske vist ikke er bevirket ved Skydevaaben eller Snarer, men ved Kulturens Fremskridt, som for saa mange vilde Dyr er en langt værre Fjende end Krudt og Bly.

Enhver, der er saa gammel Jæger, at han har været med paa egentlig Brokfuglejagt, veed, hvor sjældent det lykkedes at skyde et saadant Antal af de umaadelige Flokke, der den Gang saa hyppig saaes, at Flokken efter Skuddene kunde synes formindstet, og det Antal, som blev skudt aarlig, selv paa Steder, som Brokfuglene foretrak til Samlingssteder om Efteraaret, var meget ringe i Forhold til de Tusinder, blandt hvilke der blev skudt. Saadanne nyttige Dyr, der ere fordrevne ved Agerbrugets Udvikling, kunne vi ikke skaffe os tilbage ved at skaane dem for vore Efterstræbelser en kortere eller længere Tid af Aaret. Vi kunne og ville ikke tilbagegive dem de Overdrev og andre uopdyrkede Strækninger, der vare deres fjæreste Tilholdssteder, og vi maa derfor undvære deres Hjælp til Udryddelsen af Insekterne, hvilken forøvrigt sikkert er bleven overvurderet, da deres Hovedføde bestod af Regnorme, som vel ingen Agerbruger længere regner blandt sine Fjender.

En meget nyttig Fugl, der endnu er temmelig almindelig, men langtfra saa hyppig som tidligere, uagtet den egentlig aldrig har været Gjenstand for Jagt, er Stæren. Dens Virksomhed i Bløjetiden vidner tilstrækkelig om, at dens væsentlige Fødemiddel er Insekter og deres Larver, og det er vel bekjendt for Enhver, der har levet paa Landet, at i den Tid, da Ungerne begynde at flyve, samle Stærene sig i store Flokke i Haver, hvor de Gamle under Ungernes uophørlige Skrigen fra Morgen til Aften ere beskjæftigede med at samle Insekter, som stoppes i de unge Strighalses graadige Gab. Muligen ligger

Uarsagen til Størens Afstagen deri, at hullede, raadne Træer blive fjældnere i vore Skove, men at dette ikke er den eneste Grund sees deraf, at paa Bornholm, hvor gamle hullede Træer ere en stor Sjældenhed, er Støren meget hyppig, og der forstaaer den at bygge sin Rede i Stengjærder. Den kan altsaa undvære de raadne Træer, som Skovbrugeren lige saa lidt kan indrømme Plads i Skoven, som Agerbrugeren kan lade Jorden ligge som Overdrev. At man ved Stærkasjer og Stærhuse kan forsøge Størenes Antal og paa en Maade forandre dem til halve Husdyr, er en afgjort Sag, og for saa vidt man sætter Pris paa at bevare denne Fugleart som Allieret mod Insektverdenen, haves dette probate og billige Middel til Disposition, som, naar det anvendes i tilbørlig Udstrækning, sikkert vil opveje det Tab af Ynglesteder, der aarlig finder Sted ved at gamle, fordærvede Træer fældes.

Den Fugl, der altid er bleven betragtet som Menneskets Ven fremfor alle Andre, er Storken, men uagtet den aldrig har været efterstræbt, og endog saa har været beskyttet af Almuens Overtro, er den dog nu langt fjældnere end tidligere. Paa nogle Steder kan maasse Udgravning og Opdyrkning af Moser have foranlediget den til at fortrække, men dette kan kun være Grunden til dens Afstagen i Egne, hvor saadanne Arbejder have fundet Sted, og der maa altsaa søges en anden Uarsag, der kan have frembragt det samme Resultat overalt. En ældre Bonde i denne Egn, med hvem jeg tilfældigvis kom til at tale om Storkene i dette Foraar, paastod, at efterat Bondestanden var bleven mere opløst, saa at den ikke længere var overtroist, brød man sig ikke om ved Tækning af Husene at skaane Storkerederne, og deri troer jeg, at en vigtig Grund til deres gradvise Afstagen ligger. Bondens Bemærkning synes at bekræftes ved de faktiske Forhold her i Egnen, hvor der findes 4 Storkereder, nemlig en paa en større Avlsgaard, en paa Skovriderboligen og to paa Skovfogedboliger, altsaa alle paa Steder, hvor man maa antage, at Beboerne have havt Interesse for at bevare denne smukke Fugl som Husven, me-

dens der ikke findes nogen Stork „paa Bondens Tag“, hvor den før havde sit Hjem. At betragte Storken som nyttig, fordi den fortærer Dyr, som i Almindelighed ere affkuede, uagtet de ere aldeles uskadelige og vel endog saa nyttige som Insektædere, kan sikkert ikke saa ganske forsvares, og i Levemaade er den vel ikke meget forskjellig fra dens Slægtning, Hejren. I min Gaard have vi i det mindste ofte fundet Fisk, og endog saa temmelig store Gjedder, som Storkene have tabt.

At Svalen ogsaa staaer Fare for at lide Forfølgelse, fordi Troen paa dens Lykkebringeren svækkes, er ganske afgjort, og jeg har været Vidne til, hvorledes Kederne paa Bøndergaardene med Æg og Unger bleve nedrevne, fordi man mente, at de gave Bygningerne et stygt Udseende. I forrige Tider, da mange Svalereder bebudede Lykke, kunde de stakkels smaa Insektjægere bo i Fred under Bondens Tag, men nu, da Bonden er opløst, ødelægger han deres Keder med en Raahed, for hvilken jeg for min Part foretrak den gamle, uskadelige Dvertro.

Jeg har saaledes søgt at vise, at nogle af de Fugle, der paa Grund af deres Levemaade maa ansees for nyttige, allerede for mange Aar siden ere blevne saa sjældne, at de ikke længere kunne have Betydning paa Grund af den Nytte, de kunne stifte ved at fortære Dyr, der tilføje os Tab, medens andre befinde sig i stadig Aftagen, og en enkelt begynder at trues med Forfølgelse. Det er vistnok Kulturens Fremstridt og tillige de ubehagelige Dvergangsstadier, som maa tilbagelægges, før en virkelig Kultur er naaet, der i mange Tilfælde formindste Antallet af vore bejledrede Venner, men adskillige af dem taale ikke, at Jorden dyrkes, og ville ikke finde sig i menneskeligt Selskab.

Langt bedre stillede ere de insektædende Fugle i Skovene, saasom Gjøgen, Spætterne, Mejslerne, Spatmejslerne, Træløberne o. s. v., ligesom de, der foretrække Haverne til Opholdssted f. Ex. Fluesnapperen, nogle Sylvier o. fl. — Ingen tænker paa at forfølge dem, og den eneste Maade, paa hvilken Menneskene gjøre Afbræk i deres Formerelse, er ved at tilstede

Drenge at samle Reder og Eg, i Stedet for alvorlig at revse faadanne Tilbøjeligheder, der ikke staa i fjærneste Forbindelse med Lyst til at studere Naturen.

Med Undtagelse af Brokfluglen, ere de Dyr, der hidtil have været omtalt som nyttige, det kun, for saa vidt de formindste Antallet af de Dyr, der hindre Menneskets Erhverv. En helt anden Klasse af saakaldte nyttige Dyr udgjøre de, som kunne tjene til Føde for Mennesket, men om disse kan man paa ingen Maade sige, at de i Reglen ere ubetinget nyttige, og for at denne Egenstabs skulde kunde tillægges dem med Rette, om end blot betingelsesvis, maatte den Værdi, de have som Næringsmiddel, idetmindste være lidt større end den Skade, de foraarsage. I denne Klasse falder naturligvis alle de Dyr, som ere Gjenstand for Jagt, med Undtagelse af Rovdyrene, og naar de i Reglen ere kaldte nyttige, er det som oftest Jagtpassionen, der har fiddet paa Dommerstødet, og den rolige fornuftige Overvejelse er ikke taget med paa Raad. Jeg skal søge — friggjørende mig for Indflydelsen af min egen Jagtpassion — i al Korthed at paavise, hvor faa af disse Dyr man kan kalde uftadelige, og i hvor ringe Grad de fleste fortjene Navn af nyttige Dyr.

Blandt de Fugle, der ere Gjenstand for Jagt, og tillige tjenlige til Føde for Mennesker, ere de fleste uftadelige. Snepper og Bekkafiner leve af Orme, og selv de frøædende gjøre ikke saa stor Skade, at den kan mærkes. Vel er det sandt, at jeg i min Ungdom har seet en tilfæet Bygmærk saaledes opkradsset af Agerhøns, at den havde lidt betydeligt, men Agerhønsene findes ikke mere i saadan Mængde som den Gang. De have i Kløverdyrkingen faaet en Fjende, der nok skal holde deres Formerelse indenfor tilbørlige Grænser, idet de gjerne bygge deres Rede i Kløveren, der tidlig paa Aaret naaer en tilstrækkelig Højde til at skjule dem, men hvad enten den er bestemt til at afgræsses eller til at slaas, forstyrres Udrugningen, før den er tilendebragt, og aarlig gaa mange Reder paa denne Maade til Grunde. Bildænderne ere naturligvis

faa godt som uskadelige, om de end en Gang imellem fortære lidt Sæd paa Marken; og da hermed omtrent alle de Fugle, der leve i vild Tilstand hos os, og ere Gjenstand for Jagt, ere nævnte, ville vi henføre dem uden Undtagelse til de nyttige Dyr's Klasse.

Men saaledes gaaer det ikke med Patteddyrene. Af de hos os i vild Tilstand levende Pattedyr, der paa Grund af deres Kjød skulde kaldes nyttige, høre 3 Arter til Hjorteflægten, og foruden disse have vi kun Haren. Alle fire ere udelukkende plantædende, og de fortære altsaa, hvad Menneffene frembringe i ganske andre Djemed end for at tjene til Føde for vilde Dyr. Dersom disse Dyr skulde være nyttige, maatte det Kjød, de levere, have en højere Værdi end de Plantestoffer, de have fortæret indtil det Øjeblik, de blive skudte, foruden hvad de have ødelagt uden at fortære det. Nyttigt i den Forstand, hvori Ordet her er brugt, kan kun det kaldes, der bringer os en virkelig materiel Fordel, og det kunne disse fire Dyrearter ikke, med mindre den anførte Betingelse opfyldes. Men forudsat at Værdien af deres Kjød i Virkeligheden skulde overstige, hvad de fortære og ødelægge, saa er det en Selvfølge, at man maatte ønske, at deres Antal formeredes saa meget, at Produktionen blot kunde tilfredsstille deres Behov, da det er klart, at for saa vidt det var Tilfældet, at eet Dyr kunde give et aarligt rent Overskud af 1 Rd. , maatte 1000 Dyr give et Overskud af 166 Rd. 4 Sk. , naar blot Jorden kunde frembringe det Tilstrækkelige til deres Underhold. Det vil altsaa let sees, at Spørgsmaalet, om de spiselige, vilde Pattedyr kunne ansees for nyttige, i en væsentlig Grad afhænger af, hvad Værdi Jordbundens Produkter have paa et givet Sted og til en given Tid, saavel som hvilken Værdi Bildtet har som Næringsmiddel.

Den Tid, da en stor Mængde Bildt fandtes næsten overalt her i Landet, ligger ikke saa fjærnt, at de Erfaringer, der den Gang gjordes, ere gaaede i Glemme, og Forhandlingerne i Stændersalene høre Vidnesbyrd om de Tab, der tilføjedes Agerbrugerne af Bildtet i vore unge Dage. Forholdene vare

den Gang rigtignok meget forskjellige fra nu, da Jordbruger og Jagtejer som oftest vare forskjellige Personer, men den Skade, som Bildtet forarsagede paa Markerne, var overordentlig stor, saa at det endogsaa i Skovegne var en Umulighed at dyrke Grter. Kudler af Daa- og Raavildt kunde man om Vinteren se paa Rugmarkerne, og naar man ikke saa dem om Sommeren i Sæden, var det kun, fordi den skjulte dem saa godt. Sæden stod den Gang langt fra i saa høj Pris som nu, og Agerbruget var meget langt tilbage, saa at Skaden rigtignok ikke var saa følelig, som den nu vilde være, da betydelige Kapitaler anvendes paa at forsøge Jordbundens Produktion, men Erindringer om, hvad jeg har seet af Bildtskade paa Markerne, er saa levende hos mig, at jeg er overbevist om, at selv den ivrigste af vor Tids Tægere ikke vilde betænke sig paa at erklære de Dyr for skadelige, der forarsagede saadanne Ødelæggelser. Det bør desuden bemærkes, at det ved Afgjørelsen af Spørgsmaalet, om Bildtets Nytte som Næringsmiddel er større end den Skade, det forvolder, er aldeles ligegyldigt, at den Sæd, det har ædt, tilhørte en Anden end den, der har Ret til at fælde det, da det kun er Forskjellen imellem Kjødværdien og de med Kjødets Frembringelse forbundne Omkostninger, der kan gjøre Udslaget. Saa meget troer jeg vil være Enhver klart, at lige saa lidt som det vil kunne betale sig at lade nogle Faar søge deres Føde, hvor de ville paa Korn- og Græsmarker, for at sælge dem til Slagteren, lige saa lidt kan det svare Regning at indrømme Bildtet denne Frihed, om det end efter Vægt betales noget højere. Medens det saaledes er uden Indflydelse paa Dpgjørelsen af Bildtets Nytte, hvem de Frembringelser tilhøre, som det har omdannet til Kjød eller ødelagt, er det af særdeles Betydning, hvor store de Omkostninger ere, der ere anvendte paa at producere det Ødelagte og Konsumerede, da ikke blot Produktet, men ogsaa den derfor udlagte Kapital, er gaaet tabt, og begge disse Værdier blive at føre paa Bildtets Regning. Jo større Opsving Agerbruget tager, desto større blive derfor de Tab, der forvoldes af hvert enkelt Stykke Bildt, og derfor

blicher, hvad der kunde bæres for fyrrethve Aar siden, i vor Tid en utaaalig Plage. Bildtets Talrigbed, der absolut er proportional med Skaden, har ikke den mindste Indflydelse paa Resultatet. Saaledes stiller Sagen sig for Agerbrugets Bedkommende, men for Skovbruget er Skaden langt alvorligere, da den Næring, som Bildtet henter fra Skoven, producerer saa overordentlig lidt Kjød i Forhold til den Skade, som tilføjes de Træer, fra hvilke den tages, og desuden tilføjer Bildtet de unge Træer megen Skade, uden at bruge hvad det ødelægger til Ernæring. I forrige Tider, da Skovprodukterne med Undtagelse af Egetømmeret havde en meget ringe Værdi, da Skovene mere betragtedes som en Herlighed end som Produktionssteder, og da de Anstuelser, som nu have gjort sig gjældende med saa stor Styrke, at Skovbruget er en Industri, der skal svare Regning, endnu næppe havde givet deres første Livstegn, stillede Sagen sig ganske anderledes. Man plantede den Gang ligesaa vel som nu, og Plantningerne kunde ikke saa Fremvæxt, dersom man ikke traf særlige Foranstaltninger for at beskytte dem mod Bildtets Efterstræbelser; men Plantningen skulde beskyttes, derom var der ingen Tvivl, og der spurgtes ikke om, hvad det kostede at beskytte den. Man indhegnede derfor overalt, hvor det behøvedes, og anvendte derpaa en Bekostning, som i Reglen — og navnlig for mindre Kulturers Bedkommende — var langt større end de egentlige Kulturudgifter, saa at det allerede fra første Begyndelse af var en afgjort Sag, at saadanne Kulturer paa ingen Maade kunde forrente de derpaa anvendte Kapitaler. Et rationelt Skovbrug udelukker fuldstændig Anvendelsen af slike kostbare Beskyttelsesmidler mod Bildtskade, og man er derfor nu, hvor det gjælder om at indføre eller opretholde et saadant Skovbrug, langt værre stillet end tidligere, da der kun spurgtes om, hvad der var produceret, men aldrig om hvad det havde kostet. At Bildtstanden er langt ringere end tidligere, skulde vel for en flygtig Betragtning synes at have maattet forringe Skaden betydeligt, men det forholder sig ikke ganske saaledes. De større Fordringer, der gjøres til Skov-

bruget nu fremfor tidligere, gjøre det nødvendigt at sørge for Bevøringernes Fuldstændiggjørelse i en ganske anden Grad end tidligere, og at gjøre langt flere Træarter til Gjenstand for Kultur, end der i ældre Tider have været anvendte i Skovene. Men alt Nytt frister Bildtet til Ødelæggelse, og man har i Reglen mere Uregelse end Tilfredsstillelse af saadanne Kulturer, selv hvor Bildtstanden er ubetydelig. I den sidste Sommer er der saaledes i denne Egn i en Skov paa 300 Tdr. Land, hvor der, saa vidt mig bekjendt, kun fandtes en Raabuk og 5 andre Raadyr, af denne ene Raabuk ødelagt 600 unge Vark, der havde naaet en Højde af imellem 2 og 3 Alen. En saadan Ødelæggelse staaer dog sandelig ikke i nogetfomhelst rimeligt Forhold til den Rjødvardi, et saadant Dyr repræsenterer, og af denne Slags kan jeg anføre mangfoldige Exempler. Naar man vil tænke over, hvor overordentlig lidt Rjød der produceres ved at Dyr afbide Topknoppen af en ung Aft, og hvorledes et saadant Træ derved sættes tilbage i Vaxten, vil man ej heller let falde paa at regne saadanne Dyr blandt de Nyttige, og man tro blot ikke, at ret mange Afteplanter ville undgaa en saadan Medfart paa Steder, hvor der findes en Del Bildt.

Vi ville gaa over til at fremstille, hvorledes disse forskjelligte Dyrearter skade, og tage dem hver for sig. Kronvildtet findes ikke mere paa Zerne, og det er vel omtrent nogle og tyve Aar siden, at det sidste Stykke blev studt her paa Sjælland. I Jylland findes det endnu paa nogle Steder, hvor Gjernes Rysthaveri er stærkt nok til at taale de Tab, som det foranlediger, men det er jo en klar Sag, at den Skade, et Dyr af den Størrelse, som Kronvildtet opnaaer, og med en Vægt af 350 Pd. maa forvolde, naar det søger sin Næring i Sæden, maa være overmaade stor, og i Skoven er den ganske utaalelig. Gribskovs ældre Granbevøring har bære talrige Vidnesbyrd om de Beskadigelser, der ere tilføjede Træerne af Krondyrene, idet de have afgnavet Barken paa mange, ligesom Hjortene med deres Gevirer have fejlet den af andre. Følgen er, at disse

Træers Stammer ere indvendig raadne, og deres Værdi er derfor overmaade ubetydelig, i Sammenligning med hvad den ellers vilde have været. I Skove i Tyskland, hvor der var en temmelig stor Mængde Kronvildt, har jeg seet, hvorledes det kunde afgnave alt, hvad det kunde naa, og de berømte paraplyformede Tjørn i Sægersborg Dyrehave staa som Vidnesbyrd om, at ej en Gang Hvidtjørnen forstaaes for dets Vid. Det er nemlig alene Kronvildtet, der har givet disse Træer deres høist ejendommelige Form. At Noget skulde for Alvor ville regne Kronvildtet blandt de nyttige Dyr, kan næppe forudsættes, lige saa lidt som det vil være Tilfældet med Daavildtet, over hvilket vor Jagtlovning allerede for lang Tid siden har brudt Staven. I vild Tilstand forekommer det dog endnu paa nogle Steder, og det endda ikke i saa ganske ringe Mængde. Naar man har seet de Bladse i Sæden, hvor Daadyr have siddet, eller Havremarker, hvor de have søgt deres Føde, vil man ikke længe betænke sig paa at erklære Daavildt for skadeligt, og i Skovene vidne tætklippede Bøgepurrrer, afgnavede Graner o. s. v. om, at Skovbrugeren ikke kan betragte disse Dyr med ligegyldige Blikke.

Vi have saaledes kun to Dyrearter tilbage af de saakaldte nyttige Dyr, nemlig Raadyret og Haren, og om dem vil det være vanskeligere at opnaa Enighed, men Vanskeligheden skal ikke afstrække mig fra at gjøre et Forsøg paa at vende den almindelige Mening saaledes, at det bliver erkjendt, at ogsaa disse Dyr ere ubetinget skadelige saavel for Agerbrug som for Skovbrug. Hvad Raadyret angaaer, saa søger det om Vinteren sin væsentligste Næring paa Vintersædsmarkerne, indtil Foraarsvarmen paany bringer Rugen eller Hveden til at voxe, fra hvilket Øjeblik af det ganske forlader disse Marker og søger til den unge Kløver, som omtrent samtidig med Vintersæden begynder at voxe. Senere hen er det Urter og Havre, der fortrinsvis søges af Raavildtet, saa at dets Hovednæring tages af en Produktion, der slet ikke er bestemt til at blive forvandlet til Dyrefjød, og som vel ogsaa er meget for kostbar til at kunne blive det med Fordel. Vel er det saa, at Raavildtet

ikke gjør Vintersæden væsentlig Skade om Vinteren, undtagen i vaadt Vejr og paa lerede Jorder, i hvilke Tilfælde de Huller, de træde, blive fyldte med Vand, hvorved en Del Sæd raadner, men hverken den Kløver, eller den Havre, eller de Grter, der fortæres af Raavildtet, kan paa nogen Maade erstattes ved Kjødværdien. Et fuldkommen udvoxt Raadyr vejer i det Høieste 48 Pd. og sælges i Reglen for 6 Rd. som høieste Pris, altsaa omtrent for Værdien af 1 Tønde Bng. Et saadant Dyr er mindst 5—6 Aar gammelt og skulde altsaa, uagtet det har besøgt Sædmarkerne med fuldkommen Frihed, aarlig ikke hare fortæret mere end Ækvivalent for $1\frac{1}{3}$ Skp. Bng, for at det skulde kunne yde Bederlag for sit Foder; men at Raadyret skulde være saa smaatærende, vil vel ingen antage, og i ethvert Tilfælde vil Umuligheden af at fodre det med $\frac{1}{15}$ Pot Bng daglig, og mere bliver det anførte Kvantum ikke, være indlysende for Enhver. Foruden hvad Raadyret fortærer af Aggerbrugets Frembringelser, lever det ogsaa, navnlig om Vinteren, af Træknopper, og især af de Træarter, der ere nye i Skovene. Aft, Edelgran, Lærk, Bøn, Birk, Alm og Eg høre til dets Yndlingsnæring, men Ingen vil vel paastaa, at der kan ventes Erstatning ved Kjødværdien for den Skade, som tilføjes de unge Træer ved at de berøves deres Knopper, og det er altid de unge Træer, der fortrinnsvis efterstræbes. Men denne Skade af Raavildt i Skoven er dog langt fra den værste. Naar Raabuffens Gevir (Opsatser) i Slutningen af April eller først i Maj paaany ere udvogede, befrier den dem for det lodne Overtræk, under hvilket de ere udviklede, ved at gnide dem voldsomt mod unge Træers Stammer, hvorved disse afbarkes, saa at de enten gaa ud eller maa begynde deres Væxt forfra ved Rod- eller Sideskud. Denne Operation, Fejningen, gaaer fortrinnsvis ud over plantede Træer af 1 til 2 Tommers Tykkelse, og Buffen vælger fremfor alt sjældnere Træarter dertil. Dersom nu hver Buf vilde nøjes med paa denne Maade at ødelægge et enkelt Træ, saa fik det endda at passere, men Fejningen fortsattes uafbrudt til langt ud paa Efteraaret, og det

er endog forekommet i min Praxis, at Lærk, som plantedes om Efteraaret, ere fejede Dagen efter at de vare plantede. Vilde man, for at have sit Bildt i Fred, opgive at dyrke de Træarter, der mest efterstræbes, og altsaa opgive en væsentlig Fordeel, der kunde havees af Skovbruget, vilde meget lidt derved være vundet; thi fejes skal der, og kan Bukken ikke finde en passende Lærk eller Aft, saa maa en Gran eller en Bøg holde for. Hvor der plantes meget, vil Erstatningen i Rjødvardi for de saaledes forvoldte Ødelæggelser være en forsvindende Størrelse, og langtfra være istand til at veje op imod de forøgede Kulturomkostninger, der derved blive nødvendige. Raadyret er altsaa ubetinget et skadeligt Dyr.

Haren lever omtrent paa samme Maade som Raavildtet, kun søger den om Vinteren gjerne til Raalhaver, som den ofte ganske ødelægger. Ligesom andre Gnavere affjærer den desuden med sine skarpe Fortænder, tilsyneladende blot for sin Fornøjelses Skyld, meget, som den slet ikke fortærer, hvorved den bliver langt skadeligere, end den ellers vilde være. At dens Rjødvardi skulde ækivalere med hvad den med fuld Frihed fortærer paa Marken, vilde være ligesaa ufornuftigt at antage om denne, som om en hvilken som helst anden Dyrart, og i Skoven, hvor dens Ødelæggelser hovedsagelig ere rettede mod de unge Bøgeplanter, som den blot til Tidsfordriv overstjærer i Mængde, er den, hvor Plantninger af nogen Betydning foretages, en høist ubehagelig Gjæst. Dens ringe Værdi kan derfor umulig veje op med de Omkostninger, den forvolder, og Haren bliver derfor ogsaa et ubetinget skadeligt Dyr.

Hvad beholde vi da tilbage af de Dyr, der skulde gjøre Nytte ved at levere os en god Næring? Agerhøns, Sneyper, Bekkasiner, Bildænder og maaste nogle flere Fuglearter, der dog egentlig talt ikke ere Gjenstand for Jagt, men slet ingen Pattedyr. Men hvorfor holde da saa mange Menneſter, der maa antages at være meget fornuftige, paa Bevarelsen af de vilde Pattedyr? Jeg vil søge at besvare dette Spørgsmaal ganske oprigtigt uden at have til Hensigt at fornærme Noget.

Det beroer paa, at Jagtpassionen er blandt de stærke Passioner, der udelukke Fornuftens Brug fra deres Omraade, samt derpaa, at de fleste Ejendomsbesiddere, der holde paa Bildtet, ere saa velhavende, at de Tab, de maa underkaste sig ved at give efter for deres Passion, ere dem ligegyldige.

Bildtstand og Jagt ere i det Hele taget kostbare Luxusartikler, som ovenikjøbet have den farlige Egenskab, at største Delen af de Udgifter, de forvolde, blive skjulte, og hvor de fremkomme som Talsførrelser, er det for det meste paa andre Konti, hvor de skjule sig under paatagne Navne. Efterbedringer i Kulturer, hvor Bildtet har ødelagt Planterne, bæres af Kulturkontoen, Indhegninger om Planteskoler ligeledes, men Tab paa Tilvært, Umuligheden i at opelske forskellige gode Træarter ligesom Agerbrugstab, ere indirekte Udgifter, hvis Størrelser forblive ubekjendte, og netop derfor, og fordi de ere betydeligere, end man forestiller sig, ere de farlige.

At Loven sikker Grundejeren Frihed til at foretage med sin Ejendom, hvad han finder Behag i, for saa vidt der ikke dermed tilføjes Andre Skade, er ganske vist rigtigt, men det forekommer mig, at der i vor Tid gjøres vel store Anstrængelser for at bevare de ganske vist skadelige Dyr, der ere Gjenstand for Jagtpassion, en Passion, der langt bedre stemmede med Fortiden end med Nutiden. Jeg har selv været passioneret Jæger, og været det paa en Tid, da der endnu fandtes Bildt i uhyre Mængde, men min Passion er kjølnet og kvalt under en stadig Kamp mod Bildtets Ødelæggelser i Skoven, og med stadige Ergrelser over mine derved stufede Forhaabninger. Jeg kan saa godt som Nogen glæde mig over at se de smukke Dyr. Jeg kan se dem gaa i min egen Sæd uden at tænke paa at styde dem. Men jeg kan ikke taale at se mine Afte- og Værkeplanter ødelægges af dem, og mine Bestræbelser derved tilintetgjøres. Man maa vælge mellem god Skov og god Jagt, da Bildtet er og bliver en afgjort Hindring for et ordentligt Skovbrug.

Man siger, at Plantningerne kunne beskyttes mod Bildtets

Bestadigelse ved at overstrøge Planterne med Koltjære, men jeg har, hvor dette Middel var anvendt med megen Omhu og en meget betydelig Bekostning, seet baade Aft, Lærk og Gran, der vare særdeles godt tjærede, fejede af Raabukkene lige saa godt som om der ingen Tjæring havde fundet Sted. Eieren af Skoven, som holder meget af sine Dyr, troede paa dette Mid- dels Ufejlsbarhed, indtil jeg overbeviste ham om det Modsatte, og jeg anfører dette for at vise, hvor gjerne man hengiver sig til Illusioner, naar man er under Indflydelse af en Passion. Der er naturligvis intet at indvende imod, at Folk, som have Raad dertil, hengive sig til Jagtpassionen og dens Følger, men det er ikke rigtigt, at det tillades Passionen at forblænde Verden, saa at det, der er skadeligt, nobiliteres under Navn af nyttigt. Det er fornufstridigt i samme Øjeblik, der gjøres saa overordentlig strænge Fordringer til Skovbruget, at paa- lægge det saa stærke Baand, som de, der staves ved en stærk Bildtstand. Vil man endelig bevare Bildtet, og har Jagt- passionen saa stor Betydning, at der for dens Skyld bør gjøres store Offre, nuvel! saa lad disse bløde paa det rette Alter. Lad os beskytte vore Kulturer mod Bildtet med alle de Midler, som staa til vor Raadighed, men Omkostningerne bør komme paa Jagtkontoen, og ikke paa Kulturkontoen, eller lad Fordrin- gerne om et rationelt Skovbrug falde, saa at de betydelige Kulturarbejder, der nu ere nødvendige, kunne undgaaes. Be- vidst eller ubevidst har man altid skyet at ordne Sagen paa en af de anførte Maader, der, hvilken Uvej man end valgte, vilde lede til, at Bildtstandens Dødsdom blev skreven med uimod- sigelige Tilstørrelser, for hvis Magt selv den stærkeste Passion vilde bukke under.

Efter hvad jeg saaledes har søgt at opklare, blive de nyt- tige Dyrs Antal en Del formindsket. Absolut nyttige kunne kun de Dyr være, der ene og alene leve af Insekter eller af andre Dyr, hvis Levevis forvolder os Tab. Mange Fugle og nogle saa Pattedyr: Bindsvinet, Muldvarpen, Spidsmusen og Flagermusen høre til denne Klasse, der ubetinget bør staaes

for alle Efterstræbelse, og helst være under Lovens Beskyttelse, som vel ej en Gang bør undrages de sjældne Fuglearter, der paa Grund af deres Sjældenhed ikke kunne udrette nogen mærkelig Nytte. Hvad der kan siges imod, at der sættes Straf for at dræbe saadanne Fugle, som Hærflugten, Ellekragen o. s. v., er, at det i Reglen vil være Tilfældet, at den, der skyder en sliq Sjældenhed, ikke veed, at han derved overtræder Loven, da han ikke kjender disse Fugle. Men kunde vore Efterkommere, hvad jeg dog for mit Bedkommende betvivler, en Gang imellem have den Glæde at faa en af disse smukke Fugle at se, fordi Loven havde taget dem under sin Beskyttelse, vilde det ringe Arbejde, det vilde forvolde at optage deres Navne i Fortegnelsen over de Dyr, der ikke maa dræbes, være rigelig lønnet.

Saa vel nyttige som skadelige ere langt flere baade Battedyr og Fugle, og den Dom, som Menneskene sælde over dem, derfor meget variabel. Spurvener, der om Sommeren gjøre Nytte ved at fortære en Mængde Insekter, blive, naar Sæden modnes, ofte til en fuldstændig Plage og ødelægge paa mange Steder overmaade megen Sæd, uden at tale om deres Lyft til Kirsebær. Hvad der er størst, enten Nytten eller Skaden, de gjøre, er vanskeligt at udfinde og forandres vel ogsaa efter lokale Forhold. Ræven gavner ved at fange Mus, men skader ved at tage Fjerkreaturet. I Skov og Mark er den nyttig, men ved Menneskeboliger skadelig. Kragerne fortære en Mængde Larver paa Agerjorden, men i Foraars-tiden ogsaa en betydelig Del af den saae Sæd. Det har vel ofte været benægtet, at de ernære sig af Sæd, men jeg har faaet fuldstændig Bished derom, navnlig efterat de i dette Foraar havde opædt den Havre, som blev saet til Grøn-foder udenfor min Have, og her kunde ikke finde nogen Fejltagelse Sted, da jeg fandt Kroen paa tre, jeg stød for at bortstrømme Flokken, aldeles opfyldt med Havre. Tornskaden dræber en Mængde Insekter, men den ødelægger ogsaa Bier i Masse. Gjøgen er den eneste Fugl, som ret for Alvor fører Krig med de haarede Larver, af hvilke nogle ere meget skadelige i Skovene, men den formindsker An-

tallet af de mindre insektædende Fugle ved dens ejendommelige Omsorg for sit Afkom. Exempler paa saadanne dels skadelige og dels nyttige Dyr kunne gives i stort Antal, og for disse vil det ikke være let at afgjøre, hvorvidt de bør tages i Beskyttelse eller ikke.

Endvidere have vi, navnlig blandt Fuglene, adskillige, som hverken gjøre Nytte eller Skade i en saadan Grad, at de kunne faa Indflydelse paa det, som vi ønske at producere. Hertil hører f. Ex. Storken, der vel følger Ploven, og af den nye Fure opsamler de Larver og Orme, som ved den ere bragte for Dagens Lys, men det er især Regnormene, den søger der, og de ere ikke skadelige. Saa længe der er Tale om, at der for Jagtpassionens Skyld skal gøres saa store Offre, at den jagtberettigede Jordbruger skal taale, at Bildtet ader hans Sæd paa den Aarstid, da den mest trænger til Fred, synes det forøvrigt ikke ubilligt, at der ogsaa tages Hensyn til andre Følleser, og Storken har altid været betragtet som Menneskets Ven. Dens Ankomst hertil hilses med Glæde af Gamle og Unge, en Glæde, der vel har lige saa stor Betydning som Jagtglæden. Jeg vil derfor haabe, at vor Lovgivning vil udstrække sin beskyttende Arm over denne Fugl, saavel som over alt Levende, der ikke stiller sig i Opposition til de menneskelige Bestræbelser for at afvinde Jorden det størst mulige Udbytte, thi lidt Levende i Luften, paa Jorden og i Trærnes Kroner er næsten en Betingelse for at Naturen ret skal tiltale os.

Sluttelig komme vi til de skadelige Dyr, hvortil ikke blot de maa regnes, der slet ikke gjøre Nytte, f. Ex. Alekrager, Hejrer, Høge, Mus og Rotter, men ogsaa de, der skade langt mere, end de gavne. Til den sidste Underafdeling høre de fleste Dyr, der ere Gjenstand for Jagt, og navnlig Pattedyrene. Jeg troer at have paavist og godtgjort, at det er paa Grund af en af Jagtlidenskab forblændet Dømmekraft, at de ere kaldte nyttige, og jeg indseer ikke, at denne Videnskab hviler paa et saa rationelt Grundlag, at det kan forsvares af Hensyn til den at gjøre det til en Forbrydelse, hvad der efter Sagens Natur

Nlet ikke har nogen forbryderisk Karakter, nemlig at den Jagtberettigede udøver sin Ret til enhver Aarstid, især naar han derved kan forhindre, at der tilføjes ham Tab. Jagten tilhørte Tiden før 1840 eller i alt Fald før 1848 og dette Aars Konsekventer. Den var betinget af Gudsnaesnet i dets oprindelige Skikkelse, og de Anstrængelser, der nu gjøres for at opretholde de Rester deraf, som ere levnede, ville i det Højeste kunne forhale Katastrofen og forebygge, at Bildtet ganske forsvinder af større Skove, men for enhver Jagtkyndig er det en afgjort Sag, at Vinteren er den farlige Tid for Bildtet, da det hver Aften søger til Vintersædsmarkerne, hvor det er saa let at styde paa Sne. At sætte Lovgivningsmaskineriet i Bevægelse for at bevare Jagtdyrene, forekommer mig lidet stemmende med vor Tids Aand, og den Tanke, der undertiden er fremsat for at forsvare de i denne Retning foretagne Bestræbelser, at Dyrene i højere Grad ere Skovejerens Ejendom end Agerbrugerens, kan ikke taale en nøjere Prøvelse, fordi det vel er paa Skovejerens Grund, at de fødes til Verden og for det meste opholde sig, men det er væsentlig Agerbrugerens Sæd og Kløver, der leverer deres Næring. Jagtretten bør efter min Mening kraftig beskyttes af Loven, men den enkelte Jagtejers Jagtfrihed bør vistnok ikke indskrænkes, undtagen for saa vidt han ved dens Udøvelse tilføjer Andre virkeligt Tab, og det gjør han ikke ved at styde Bildt, der baade stader ham og Skovejeren, men vel ved at styde Dyr, der ere ham selv og Andre nyttige ved deres Levemaade.

Maarum i Decbr. 1870.

N. Holten.